

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 14 september 2023 *

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv (EU) 2015/2302 – Artikel 5 – Paketresor och sammanlänkade researrangemang – Uppsägning av ett paketreseavtal – Oundvikliga och extraordinära omständigheter – Covid-19-pandemin – Uppsägningsrätt – Begäran om full återbetalning – Researrangörens informationsskyldighet – Artikel 12 – Tillämpning av dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämja med talan, vilka är principer som har lagfästs i nationell rätt – Effektivt konsumentskydd – Den nationella domstolens prövning ex officio – Villkor”

I mål C-83/22,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Förstainstansdomstol nr 5 i Cartagena, Spanien), genom beslut av den 11 januari 2022, som inkom till domstolen den 8 februari 2022, i målet

RTG

mot

Tuk Tuk Travel SL,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Prechal (referent) samt domarna M.L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl och J. Passer,

generaladvokat: L. Medina,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 januari 2023,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Spaniens regering, genom I. Herranz Elizalde, i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom L. Halajová, M. Smolek och J. Vlácil, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Finlands regering, genom H. Leppo, i egenskap av ombud,
 - Europaparlamentet, genom P. López-Carceller och M. Menegatti, båda i egenskap av ombud,
 - Europeiska unionens råd, genom S. Sáez Moreno och L. Vétillard, båda i egenskap av ombud,
 - Europeiska kommissionen, genom I. Rubene och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud,
- och efter att den 23 mars 2023 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser giltigheten av artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG (EUT L 326, 2015, s. 1), mot bakgrund av artiklarna 114 och 169 FEUF, samt tolkningen av de två sistnämnda artiklarna och av artikel 15 i direktivet.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan resenären RTG och researrangören Tuk Tuk Travel SL. Målet rör ett belopp som denne resenär har betalat till följd av att ett paketreseavtal ingåtts. RTG begär partiell återbetalning av detta belopp från researrangören efter att ha sagt upp reseavtalet på grund av spridningen av coronaviruset i destinationsländerna.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I skäl 5 i direktiv 2015/2302 anges följande:

”I enlighet med artiklarna 26.2 och 49 [FEUF] ska den inre marknaden omfatta ett område utan inre gränser där fri rörlighet för varor och tjänster samt etableringsfrihet säkerställs. En harmonisering av de rättigheter och skyldigheter som följer av avtal med avseende på paketresor och sammanlänkade researrangemang krävs för att upprätta en verklig inre marknad för konsumenter på detta område, med rätt balans mellan en hög konsumentskyddsnivå och företagets konkurrenskraft.”
- 4 Artikel 1 i direktivet, med rubriken ”Syfte”, har följande lydelse:

”Syftet med detta direktiv är att bidra till en väl fungerande inre marknad och till uppnåendet av en hög och så enhetlig konsumentskyddsnivå som möjligt genom att tillnärma vissa aspekter av medlemsstaternas lagar, regler och administrativa bestämmelser vad gäller avtal mellan resenärer och näringsidkare med avseende på paketresor och sammanlänkade researrangemang.”

5 I artikel 5 i direktivet, med rubriken ”Förhandsinformation”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att arrangören och, om paketresan säljs genom en återförsäljare, också återförsäljaren, innan resenären binds av ett paketreseavtal eller motsvarande erbjudande, tillhandahåller resenären standardinformation genom de relevanta informationsformulär som anges i del A eller B i bilaga I och, om tillämpligt på paketresan, med följande information:

a) Resetjänsternas huvudsakliga egenskaper:

...

g) Information om att resenären kan säga upp avtalet när som helst före paketresans början mot en skälig uppsägningsavgift eller, i tillämpliga fall, de standardiserade uppsägningsavgifter som arrangören begär i enlighet med artikel 12.1.

...

3. Den information som avses i punkterna 1 och 2 ska tillhandahållas på ett klart, begripligt och tydligt sätt. När sådan information ges skriftligen ska den vara läsbar.”

6 I artikel 12 i samma direktiv, som har rubriken ”Uppsägning av paketreseavtalet och ångerrätt före paketresans början”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att resenären får säga upp paketreseavtalet när som helst före paketresans början. Om resenären säger upp paketreseavtalet enligt denna punkt kan resenären bli skyldig att betala en skälig och motiverad uppsägningsavgift till arrangören. Paketreseavtalet får ange skäliga standardiserade uppsägningsavgifter på grundval av tidpunkten för uppsägningen av avtalet före paketresans början och förväntade kostnadsbesparingar och intäkter från ett alternativt utnyttjande av resetjänsterna. Om det inte finns några standardiserade uppsägningsavgifter ska summan av uppsägningsavgiften motsvara paketresans pris minus kostnadsbesparingar och intäkter från det alternativa utnyttjandet av resetjänsterna. På resenärens begäran ska arrangören tillhandahålla en motivering av summan av uppsägningsavgifterna.

2. Utan hinder av punkt 1 ska resenären ha rätt att säga upp paketreseavtalet före paketresans början utan att betala någon uppsägningsavgift i händelse av oundvikliga eller extraordinära omständigheter på resmålet eller i dess omedelbara närhet och som väsentligen påverkar fullgörandet av paketresan, eller som väsentligen påverkar transporten av passagerare till resmålet. I händelse av uppsägning av paketreseavtalet enligt denna punkt ska resenären ha rätt till full återbetalning av alla betalningar som gjorts för paketresan men ska inte ha rätt till ytterligare ersättning.

...”

7 I artikel 23 i direktiv 2015/2302, med rubriken ”Direktivets tvingande karaktär”, föreskrivs följande:

”1. En förklaring från en arrangör av en paketresa eller en näringsidkare som underlättar ett sammanlänkat researrangemang om att denne uteslutande agerar som resetjänstleverantör, som mellanhand eller i annan egenskap, eller att paketresan eller det sammanlänkade

researrangemanget i den mening som avses i detta direktiv inte utgör en paketresa eller ett sammanlänkat researrangemang, ska inte befria den arrangören eller näringsidkaren från deras skyldigheter enligt detta direktiv.

2. Resenärer får inte avsäga sig de rättigheter som de tillerkänns genom de nationella åtgärder som införlivar detta direktiv.

3. Avtalsmässiga arrangemang eller förklaringar från resenären som direkt eller indirekt åsidosätter eller begränsar de rättigheter som beviljas resenärer enligt detta direktiv, eller som syftar till att kringgå tillämpningen av detta direktiv, är inte bindande för resenären.”

8 I artikel 24 i detta direktiv, med rubriken ”Tillsyn”, anges följande:

”Medlemsstaterna ska se till att det finns lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnaden av bestämmelserna i detta direktiv.”

9 I del A i bilaga I till nämnda direktiv, som har rubriken ”Standardinformationsformulär för paketreseavtal när det är möjligt att använda hyperlänkar”, anges innehållet i detta formulär i en textruta och där anges vidare att resenären genom att följa hyperlänken kommer att få följande information:

”Centrala rättigheter enligt direktiv (EU) 2015/2302

...

– Resenärer kan under exceptionella omständigheter säga upp avtalet före paketresans början utan att betala en avbokningsavgift, till exempel vid allvarliga säkerhetsproblem på resmålet som sannolikt skulle påverka paketresan.

...”

10 I del B i bilaga I till direktiv 2015/2302, som har rubriken ”Standardinformationsformulär för paketreseavtal i andra situationer än de som omfattas av del A”, anges innehållet i detta formulär i en textruta och där anges vidare samma centrala rättigheter enligt direktivet som de som anges i del A i direktivets bilaga I.

Spansk rätt

Kungligt lagstiftningsdekret 1/2007

11 Genom artiklarna 153 och 160 i den konsoliderade lydelsen av den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare och andra kompletterande lagar, godkänd genom kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 av den 16 november 2007 (BOE nr 287 av den 30 november 2007, s. 49181), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, samt genom del A och del B i bilaga II till detta dekret, införlivas artiklarna 5 och 12 i direktiv 2015/2302 samt del A och del B i direktivets bilaga I med spansk rätt.

Civilprocesslagen

- 12 I artikel 216 i Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (lag 1/2000 om civilprocessen) av den 7 januari 2000 (BOE nr 7 av den 8 januari 2000, s. 575), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad civilprocesslagen), föreskrivs följande:

”Tvistemålsdomstolens avgöranden ska grunda sig på de faktiska omständigheter och bevis som parterna har åberopat och på parternas yrkanden, såvitt ej annat föreskrivs i lag för särskilda fall.”

- 13 Artikel 218.1 i civilprocesslagen har följande lydelse:

”Domstolsavgöranden ska vara klara och precisa och överensstämma med talan och övriga anspråk som parterna framställt i rätt tid i målet. Domstolsavgörandena ska innehålla de förklaringar som krävs, genom vilka det tas ställning mot eller till förmån för svaranden, och de ska innefatta en prövning av alla frågor som har varit tvistiga i målet.

Domstolen ska, utan att avvika från grunden för talan genom att pröva andra faktiska eller rättsliga omständigheter än dem som parterna har gjort gällande, avgöra målet i enlighet med tillämpliga rättsregler även om de inte korrekt har citerats eller åberopats av parterna i målet.”

Målet vid den nationella domstolen och tolknings- respektive giltighetsfrågan

- 14 Den 10 oktober 2019 köpte RTG av Tuk Tuk Travel en paketresa för två personer till Vietnam och Kambodja, med avresa från Madrid (Spanien) den 8 mars 2020 och återkomst den 24 mars 2020.
- 15 När det aktuella paketreseavtalet ingicks betalade RTG 2 402 euro i förskott på det totala priset för resan, vilket uppgick till 5 208 euro. De allmänna villkoren i avtalet innehöll bland annat information om möjligheten att säga upp avtalet före dagen för resans början mot en uppsägningsavgift. I informationen angavs inte någon möjlighet att säga upp avtalet i händelse av sådana oundvikliga eller extraordinära omständigheter på resmålet eller i dess omedelbara närhet som väsentligen påverkar fullgörandet av samma avtal.
- 16 Genom e-postmeddelande av den 12 februari 2020 informerade RTG Tuk Tuk Travel om sitt beslut att säga upp det aktuella paketreseavtalet på grund av spridningen av coronaviruset i Asien och begärde återbetalning av samtliga belopp som han hade rätt till.
- 17 Den 14 februari 2020 svarade Tuk Tuk Travel att 81 euro skulle ersättas för det fall att resan ställdes in, efter avdrag för avbokningsavgift. Samma dag upprepade RTG sitt beslut om uppsägning och bestred beloppet för avbokningsavgifter.
- 18 Den 4 mars 2020 underrättade Tuk Tuk Travel RTG om att bolaget skulle återbetala ett belopp på 302 euro, eftersom det flygbolag som hade i uppdrag att genomföra den aktuella flygningen tillät resenärerna att avboka flygningen utan att behöva betala någon avbokningsavgift.
- 19 Till följd av denna information väckte RTG, utan att företrädas av advokat, talan mot Tuk Tuk Travel vid Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Förstainstansdomstol nr 5 i Cartagena, Spanien), som är den hänskjutande domstolen. I sin stämningsansökan gjorde han gällande att hans beslut att säga upp paketreseavtalet fattades nästan en månad före den planerade avresedagen och att beslutet berodde på force majeure, nämligen spridningen av

coronaviruset i Asien. Han yrkade att Tuk Tuk Travel skulle förpliktas att återbetala ett ytterligare belopp på 1 500 euro till honom. Han godtar nämligen att resterande 601 euro ska anses motsvara de administrationskostnader som Tuk Tuk Travel har haft.

- 20 Tuk Tuk Travel bestred käromålet och gjorde gällande att det, såväl vid tidpunkten för uppsägningen av paketreseavtalet som vid den planerade avresedagen, fortfarande var möjligt att resa normalt till destinationsländerna. Tuk Tuk Travel hävdade dessutom att RTG hade godtagit de allmänna villkoren i detta avtal, enligt vilka administrationskostnaderna vid uppsägning uppgick till 15 procent av det totala priset för den aktuella resan, och att uppsägningsavgifterna motsvarade dem som tillämpades av var och en av dess leverantörer.
- 21 Eftersom parterna i det nationella målet inte hade begärt någon muntlig förhandling övergick målet i överläggningsfasen den 22 juni 2021.
- 22 Den hänskjutande domstolen anmodade emellertid, genom beslut av den 15 september 2021, parterna att inom tio dagar yttra sig över ett antal frågor rörande unionsrätten, särskilt direktiv 2015/2302.
- 23 RTG yttrade sig inte i denna fråga. Tuk Tuk Travel vidhöll sin ståndpunkt att det vid tidpunkten för uppsägningen av det ingångna paketreseavtalet inte fanns någon anledning att inte genomföra den aktuella resan. Vidare har RTG, enligt Tuk Tuk Travel, aldrig gjort gällande att han inte informerats på rätt sätt eller att någon av hans rättigheter åsidosatts.
- 24 Genom sin begäran om förhandsavgörande vill den hänskjutande domstolen för det första få klarhet i huruvida artikel 5 i direktiv 2015/2302 är giltig mot bakgrund av artikel 169 FEUF, jämförd med artikel 114 FEUF, i det att det i artikel 5 inte föreskrivs någon skyldighet för en researrangör att informera konsumenten om möjligheten, i händelse av oundvikliga och extraordinära omständigheter, att säga upp det paketreseavtal som denne har ingått och därvid återkräva samtliga betalningar som gjorts. I förevarande fall var RTG inte medveten om att han hade rätt till full återbetalning av dessa betalningar när sådana omständigheter inträffar. Den hänskjutande domstolen vill därför få klarhet i huruvida en sådan avsaknad av information till den berörda konsumenten gör det svårare för vederbörande att tillvarata sina rättigheter och intressen, särskilt när konsumenten, såsom i förevarande fall, inte företräds av advokat. Den hänskjutande domstolen undrar om denna avsaknad av information inte äventyrar syftet att uppnå en hög konsumentskydds nivå som eftersträvas med direktiv 2015/2302.
- 25 För det andra vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida den med stöd av unionsrätten ex officio kan tillerkänna konsumenten återbetalning av samtliga betalningar som gjorts i händelse av oundvikliga eller extraordinära omständigheter som väsentligen påverkar fullgörandet av det aktuella paketreseavtalet. En sådan möjlighet skulle säkerställa att det mål som avses i föregående punkt uppnås. Denna möjlighet strider emellertid mot grundläggande principer i spansk processrätt, närmare bestämt dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämma med talan, principer som finns lagfästa i artikel 218.1 i civilprocesslagen.

26 Mot denna bakgrund har Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Förstainstansdomstol nr 5 i Cartagena) beslutat att vilandeförklara målet och att ställa följande frågor till EU-domstolen:

- ”1) Ska artikel 169.1 och 169.2 a FEUF samt artikel 114.3 FEUF tolkas så, att de utgör hinder för artikel 5 i direktiv 2015/2302, eftersom sistnämnda artikel inte, i den obligatoriska förhandsinformation som ska tillhandahållas resenären, inbegriper den rätt som resenären enligt artikel 12 i direktivet har att säga upp avtalet före resans början och få full återbetalning av alla betalningar som gjorts i händelse av oundvikliga och extraordinära omständigheter som väsentligen påverkar fullgörandet av resan?
- 2) Utgör artiklarna 114 och 169 FEUF samt artikel 15 i direktiv 2015/2302 hinder för en tillämpning av dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämma med talan som föreskrivs i artiklarna 216 och 218.1 [i civilprocesslagen], när det finns en risk att dessa processrättsliga principer hindrar att käranden ges ett fullständigt konsumentskydd?”

Huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning

- 27 Den tjeckiska regeringen har i huvudsak gjort gällande att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till prövning, eftersom den begärda tolkningen inte är nödvändig för att avgöra det nationella målet. Den tjeckiska regeringen har särskilt gjort gällande att de frågor som den hänskjutande domstolen har ställt saknar grund, eftersom de farhågor rörande spridningen av coronaviruset i Asien som RTG har åberopat för att säga upp sitt paketreseavtal nästan en månad före avresan inte utgör oundvikliga och extraordinära omständigheter som har inträffat på resmålet eller i dess omedelbara närhet och som väsentligen påverkar fullgörandet av detta reseavtal, eller som väsentligen påverkar transporten av passagerare till resmålet, såsom krävs enligt artikel 12.2 i direktiv 2015/2302.
- 28 Det ska i detta sammanhang påpekas att i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är den nationella domstolen ensam behörig att fastställa och bedöma omständigheterna i det nationella målet (dom av den 27 april 2023, Legea, C-686/21, EU:C:2023:357, punkt 24 och där angiven rättspraxis). EU-domstolen är endast behörig att tolka eller pröva giltigheten av en unionsrättsakt på grundval av de uppgifter om de faktiska omständigheterna som har lämnats av den nationella domstolen (dom av den 27 april 2023, AxFina Hungary, C-705/21, EU:C:2023:352, punkt 28 och där angiven rättspraxis). Det ankommer dessutom uteslutande på de nationella domstolarna, vid vilka målet anhängiggjorts och vilka har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 december 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, punkt 15, och dom av den 7 juni 2018, Scotch Whisky Association, C-44/17, EU:C:2018:415, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 29 Frågan huruvida de omständigheter som käranden i det nationella målet har åberopat för att motivera sin uppsägning av det aktuella paketreseavtalet kan kvalificeras som ”oundvikliga eller extraordinära omständigheter”, i den mening som avses i direktiv 2015/2302, omfattas av den hänskjutande domstolens självständiga bedömning. Den hänskjutande domstolen har dessutom

inte ansett det nödvändigt att ställa en fråga om räckvidden av begreppet ”oundvikliga eller extraordinära omständigheter”, i den mening som avses i direktivet, för att kunna avgöra det mål som är anhängigt vid den.

- 30 Härav följer att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning.

Prövning av tolknings- respektive giltighetsfrågan

Den första frågan

- 31 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 5 i direktiv 2015/2302 är giltig mot bakgrund av artikel 169.1 och 169.2 a FEUF samt artikel 114.3 FEUF, med motiveringen att denna artikel 5 inte ålägger en researrangör att informera resenären om dennes rätt att, med stöd av artikel 12.2 i direktivet, säga upp paketreseavtalet, utan att behöva betala uppsägningsavgifter, och att få full återbetalning av vad som betalats för paketresan, i händelse av oundvikliga eller extraordinära omständigheter som väsentligen påverkar fullgörandet av detta paketreseavtal.
- 32 Den spanska regeringen och Europeiska kommissionen har bestritt att denna fråga kan tas upp till prövning. Kommissionen har gjort gällande att frågan är hypotetisk, eftersom det i artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 föreskrivs en skyldighet att informera resenären om dennes rätt att säga upp avtalet, en rätt som upprepas i artikel 12.2 i direktivet.
- 33 Det ska i det avseendet erinras om att EU-domstolen får avvisa en begäran från en nationell domstol endast om det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågeställningen är hypotetisk eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 25 juli 2018, AY (Europeisk arresteringsorder – Vittne), C-268/17, EU:C:2018:602, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 34 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet vad artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 har för räckvidd. Tolkningen av denna bestämmelses räckvidd är nämligen en förutsättning för att bedöma dess giltighet. Denna tolkning innebär inte att ett hypotetiskt problem ska bedömas. Kommissionen har således fel i sitt påstående att denna fråga inte kan tas upp till prövning.
- 35 När det gäller tolkningen av räckvidden av artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 ska det påpekas att det i denna bestämmelse föreskrivs att medlemsstaterna ska se till att en researrangör, innan resenären binds av ett paketreseavtal, bland annat tillhandahåller resenären standardinformation genom de relevanta informationsformulär som anges i del A eller B i bilaga I till detta direktiv.
- 36 Standardinformationsformulären i del A och del B i bilaga I till direktivet ska återge de centrala rättigheter som resenärerna ska informeras om antingen med hjälp av en hyperlänk eller, om det inte finns någon hyperlänk, uttryckligen i ord. Dessa rättigheter inbegriper, enligt den sjunde strecksatsen i del A och del B i bilaga I, en rätt för resenärer som har köpt en paketresa att ”under exceptionella omständigheter säga upp avtalet före paketresans början utan att betala en

avbokningsavgift, till exempel vid allvarliga säkerhetsproblem på resmålet som sannolikt skulle påverka paketresan”. I den sjunde strecksatsen beskrivs och åskådliggörs på detta sätt innehållet i den rätt att säga upp avtalet som dessa resenärer har enligt artikel 12.2 i samma direktiv.

- 37 I motsats till vad den hänskjutande domstolen har funnit utesluter artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 således inte att viss information obligatoriskt ska ges till resenären innan avtalet tecknas, nämligen den information som avser resenärens rätt enligt artikel 12.2 i direktivet att, utan uppsägningsavgift, säga upp sitt paketreseavtal före paketresans början, i händelse av oundvikliga eller extraordinära omständigheter som väsentligen påverkar paketresans fullgörande.
- 38 Med hänsyn till räckvidden av artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 saknas anledning att ta ställning till den hänskjutande domstolens frågeställning om giltigheten av denna artikel. Eftersom nämnda artikel redan kräver att resenären informeras om sin uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i direktivet, uppkommer det nämligen inte någon fråga om giltigheten av artikel 5 i nämnda direktiv, mot bakgrund av artikel 169.1 och 169.2 a FEUF samt artikel 114.3 FEUF, när den anförda grunden för att denna artikel 5 inte ska anses giltig är att den inte kräver att konsumenten informeras om denna uppsägningsrätt.
- 39 Mot bakgrund av samtliga ovan angivna omständigheter ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 5.1 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att en researrangör är skyldig att informera resenären om dennes uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i direktivet. Giltigheten av artikel 5.1 i direktivet mot bakgrund av artikel 169.1 och 169.2 a FEUF, jämförd med artikel 114.3 FEUF, kan således inte ifrågasättas på den grunden att det i denna bestämmelse inte föreskrivs att resenären ska informeras om sin uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i samma direktiv.

Den andra frågan

- 40 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 114 och 169 FEUF samt artikel 15 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att de utgör hinder för att tillämpa dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämma med talan, vilka principer har lagfästs i civilprocesslagens bestämmelser, när tillämpningen av civilprocesslagens bestämmelser kan utgöra hinder för ett effektivt skydd för den konsument som är klagande.
- 41 Den spanska regeringen har bestritt att denna fråga kan tas upp till prövning, dels eftersom den omständigheten att den första frågan inte kan tas upp till prövning nödvändigtvis medför att inte heller den andra frågan kan tas upp till prövning, dels eftersom artikel 15 i direktiv 2015/2302 inte har något samband med det nationella målet. EU-domstolen kan emellertid inte godta den spanska regeringens argument i denna del. Av de skäl som angetts i punkterna 33 och 34 ovan ska nämligen den första frågan inte avvisas och det framgår uppenbart av kontexten till den andra frågan att hänvisningen till artikel 15 i direktivet är ett skrivfel, varför nämnda fråga ska förstås så, att den avser artikel 12.2 i nämnda direktiv.
- 42 Mot bakgrund av det ovan anförda, och med beaktande av att direktiv 2015/2302 antogs med stöd av artikel 114 FEUF för att bidra till förverkligandet av det mål att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå som avses i artikel 169.1 och 169.2 a FEUF, behöver den andra frågan omformuleras. Den hänskjutande domstolen ska därvid anses ha ställt frågan för att få klarhet i huruvida artikel 12.2 i direktivet ska tolkas så, att den utgör hinder för tillämpning av nationella processrättsliga bestämmelser – innehållande dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämma med talan – enligt vilka den nationella domstolen, då

ett paketreseavtal sagts upp i enlighet med rekvisiten i artikel 12.2 och då resenären väckt talan vid denna nationella domstol med yrkande om återbetalning av ett lägre belopp än det fulla återbetalningsbeloppet, inte ex officio får tillerkänna resenären full återbetalning.

- 43 I artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 föreskrivs att om oundvikliga eller extraordinära omständigheter inträffar på resmålet eller i dess omedelbara närhet och väsentligen påverkar fullgörandet av paketresan, eller väsentligen påverkar transporten av passagerare till resmålet, så har resenären rätt att säga upp paketreseavtalet före paketresans början utan att betala uppsägningsavgifter och rätt till full återbetalning av de betalningar som gjorts för paketresan.
- 44 Unionsrätten harmoniserar emellertid inte de processuella regler som är tillämpliga vid prövningen av denna uppsägningsrätt. I artikel 24 i direktiv 2015/2302 föreskrivs endast att medlemsstaterna ska se till att det finns tillräckliga och effektiva resurser för att säkerställa efterlevnaden av detta direktiv. Av detta följer att de processuella regler som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av artikel 12.2 i nämnda direktiv omfattas av medlemsstaternas nationella rättsordningar, enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 2022, *Unicaja Banco*, C-869/19, EU:C:2022:397, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 45 Unionsrätten kräver således i princip inte att den nationella domstolen ex officio prövar en grund som avser åsidosättande av unionsbestämmelser, när prövningen av denna grund skulle tvinga den att gå utöver tvisteföremålets gränser, såsom parterna har definierat detta genom sina yrkanden. Denna begränsning av den nationella domstolens behörighet motiveras av principen att initiativet till en process tillkommer parterna. Följaktligen kan den nationella domstolen vidta åtgärder ex officio endast i undantagsfall, då det på grund av allmänintresset krävs att den ingriper (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 december 2009, *Martín Martín*, C-227/08, EU:C:2009:792, punkterna 19 och 20 och där angiven rättspraxis).
- 46 Det framgår även av EU-domstolens praxis att den nationella domstolen är skyldig att ex officio pröva huruvida vissa unionsrättsliga bestämmelser om konsumentskydd har iakttagits, när målet att säkerställa ett effektivt konsumentskydd inte skulle kunna uppnås utan en sådan prövning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 mars 2020, *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 23 och där angiven rättspraxis). Av detta följer att ett effektivt skydd av vissa rättigheter som konsumenterna har enligt unionsrätten omfattas av det allmänintresse som kräver att den nationella domstolen ingriper ex officio.
- 47 Den nationella domstolens skyldighet att göra en prövning ex officio har således erkänts, bland annat, vad gäller villkoren i rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 1985, s. 31; svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 83) (dom av den 17 december 2009, *Martín Martín*, C-227/08, EU:C:2009:792, punkt 29), villkoren i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) (dom av den 17 maj 2022, *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 37 och där angiven rättspraxis) och villkoren i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66, och rättelser i EUT L 207, 2009, s. 14, EUT L 199, 2010, s. 40, och EUT L 234, 2011, s. 46) (dom av den 5 mars 2020, *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 23 och där angiven rättspraxis).

- 48 I förevarande fall ska det således prövas huruvida den nationella domstolen, för att säkerställa ett effektivt skydd för en konsuments uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i direktiv 2015/2302, ex officio måste kunna pröva huruvida denna bestämmelse har åsidosatts.
- 49 EU-domstolen påpekar inledningsvis att denna rätt att säga upp avtal bidrar till att uppnå det mål som eftersträvas med direktivet, vilket, såsom framgår av artikel 1 jämförd med skäl 5 i direktivet, är att bidra till en väl fungerande inre marknad och till uppnåendet av en hög och så enhetlig konsumentskyddsnivå som möjligt när konsumenterna ingår paketreseavtal. Direktiv 2015/2302 garanterar en resenär en rättighet som han eller hon inte nödvändigtvis skulle ha kunnat förhandla sig till av researrangören, eftersom resenären befinner sig i underläge i förhållande till researrangören när paketreseavtalets villkor framförhandlas. Den rätt att säga upp avtalet som resenärerna har enligt artikel 12.2 i direktivet, liksom den rätt att, till följd av uppsägningen, få erlagda betalningar återbetalda, svarar mot detta konsumentskyddssyfte (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 juni 2023, UFC - Que choisir och CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, punkt 33).
- 50 Såsom generaladvokaten har påpekat, i punkt 54 i sitt förslag till avgörande, har denna uppsägningsrätt en betydande plats i systematiken i direktiv 2015/2302, eftersom den kvalificeras som en "central rättighet" för resenären i del A och del B i bilaga I till direktivet och eftersom en researrangör enligt artikel 5.1 i direktivet är skyldig att informera resenären om att det föreligger en sådan uppsägningsrätt.
- 51 Slutligen anges i artikel 23 i direktiv 2015/2302 att direktivet är av tvingande karaktär. Av detta följer att resenären, i enlighet med punkterna 2 och 3 i denna artikel, inte får avsäga sig sina rättigheter enligt detta direktiv och att avtalsklausuler eller förklaringar från resenären som innebär att resenären direkt eller indirekt avstår från dessa rättigheter inte är bindande för resenären.
- 52 Mot bakgrund av det ovan anförda finner EU-domstolen att ett effektivt skydd för resenärernas rätt att säga upp avtalet enligt artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 kräver att den nationella domstolen ex officio får ta upp ett åsidosättande av denna bestämmelse till prövning.
- 53 Den nationella domstolens prövning ex officio av den uppsägningsrätt som avses i artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 är emellertid underkastad vissa villkor.
- 54 För det första måste en av parterna i paketreseavtalet ha inlett ett domstolsförfarande vid den nationella domstolen och detta förfarande måste avse detta avtal (se, vad gäller prövning ex officio av oskäliga villkor som avses i direktiv 93/13, dom av den 11 mars 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 55 För det andra måste den rätt att säga upp avtalet som avses i artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 vara kopplad till tvisteföremålet, såsom detta fastställts av parterna mot bakgrund av deras yrkanden och grunder (se, vad gäller prövning ex officio av oskäliga villkor som avses i direktiv 93/13, dom av den 11 mars 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 34).
- 56 För det tredje måste den nationella domstolen ha tillgång till alla de uppgifter om de rättsliga och faktiska omständigheterna som är nödvändiga för att kunna bedöma huruvida den berörda resenären kan åberopa denna uppsägningsrätt (se, vad gäller prövning ex officio av oskäliga villkor som avses i direktiv 93/13, dom av den 11 mars 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 27 och där angiven rättspraxis).

- 57 För det fjärde får resenären inte uttryckligen ha angett för den nationella domstolen att han eller hon motsätter sig tillämpningen av artikel 12.2 i direktiv 2015/2302.
- 58 I en situation där resenären inte begär att denna bestämmelse ska tillämpas, trots att villkoren för att tillämpa den förefaller vara uppfyllda, kan det inte uteslutas att resenären var ovetande om den uppsägningsrätt som föreskrivs i nämnda bestämmelse. Detta är tillräckligt för att den nationella domstolen ex officio ska kunna tillämpa samma bestämmelse.
- 59 I förevarande fall förefaller dessa villkor vara uppfyllda, dock med förbehåll för den hänskjutande domstolens bedömning. Käranden har nämligen vid den hänskjutande domstolen väckt talan med åberopande av att han sagt upp det paketreseavtal som han ingått med svaranden. Den uppsägningsrätt som avses i artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 förefaller ha samband med saken i målet vid nämnda domstol, eftersom tvisten avser kärandens begäran om att, efter det att denne sagt upp avtalet på grund av spridningen av coronaviruset, få återbetalning av de betalningar som denne har gjort. Den hänskjutande domstolen förefaller dessutom ha tillgång till alla de rättsliga och faktiska omständigheter som är nödvändiga för att bedöma huruvida denna uppsägningsrätt kan åberopas av resenären. När den hänskjutande domstolen gör denna självständiga bedömning kan den beakta punkterna 41–51 i dom av den 8 juni 2023, UFC - Que choisir och CLCV (C-407/21, EU:C:2023:449), där EU-domstolen rent allmänt uttalade att begreppet ”oundvikliga eller extraordinära omständigheter”, i den mening som avses i artikel 12.2 i detta direktiv, kan omfatta utbrottet av en global hälsokris. I sitt käromål vid den hänskjutande domstolen förefaller käranden inte heller uttryckligen ha uteslutit en uppsägning med stöd av artikel 12.2 i direktiv 2015/2302. Tvärtom kan det inte uteslutas att han var ovetande om denna rättighet, eftersom researrangören inte hade uppfyllt sin skyldighet enligt artikel 5.1 i direktivet att informera honom om denna rättighet, såsom denna bestämmelse har införlivats med spansk rätt.
- 60 När de villkor som anges i punkterna 54–57 ovan är uppfyllda, är den nationella domstolen skyldig att ex officio beakta den uppsägningsrätt som avses i artikel 12.2 i direktiv 2015/2302.
- 61 Denna officialprövning kräver att nämnda domstol, i enlighet med de formkrav som föreskrivs i de nationella processrättsliga bestämmelserna, dels informerar käranden om dennes uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i direktiv 2015/2302, dels ger käranden möjlighet att göra gällande denna uppsägningsrätt under det pågående domstolsförfarandet och, om käranden gör gällande sin uppsägningsrätt, bereder svaranden tillfälle att i ett kontradiktoriskt förfarande yttra sig däröver (se, vad gäller prövning ex officio av oskäligen villkor som avses i direktiv 93/13, dom av den 11 mars 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 62 Denna officialprövning kräver således inte att den nationella domstolen ex officio förordnar om att det aktuella paketreseavtalet ska sägas upp utan avgift och tillerkänner käranden rätt till full återbetalning av de betalningar som gjorts för paketresan. Ett sådant krav är nämligen inte nödvändigt för att säkerställa ett effektivt skydd för den uppsägningsrätt som avses i artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 och det strider mot kärandens självbestämmanderätt vid utövandet av sin uppsägningsrätt.
- 63 Närmare bestämt kan den nationella domstolen inte vara skyldig att ex officio förordna om uppsägning av ett paketreseavtal med tillämpning av denna bestämmelse om resenären, efter klagöranden från rätten, av egen fri vilja och med kännedom om rättsläget förklarar sig inte ha för avsikt att säga upp avtalet med stöd av nämnda bestämmelse. Direktiv 2015/2302 går nämligen inte så långt som att det tvingar resenärerna att utöva sina rättigheter enligt det

skyddssystem som införts genom direktivet (se, vad gäller prövning ex officio av oskäligen villkor som avses i direktiv 93/13, dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkterna 53 och 54 och där angiven rättspraxis).

- 64 Mot bakgrund av samtliga ovan angivna omständigheter ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artikel 12.2 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för tillämpning av nationella processrättsliga bestämmelser – innehållande dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämja med talan – enligt vilka den nationella domstolen, då ett paketreseavtal sagts upp i enlighet med rekvisiten i artikel 12.2 och då resenären väckt talan vid denna nationella domstol med yrkande om återbetalning av ett lägre belopp än det fulla återbetalningsbeloppet, inte ex officio får tillerkänna resenären full återbetalning; en förutsättning för detta är att dessa bestämmelser inte utesluter att nämnda domstol ex officio kan informera resenären om dennes rätt till full återbetalning och göra det möjligt för resenären att vid domstolen göra gällande sin rätt till full återbetalning.

Rättegångskostnader

- 65 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

- 1) Artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG,**

ska tolkas så,

att en researrangör är skyldig att informera resenären om dennes uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i direktivet. Giltigheten av artikel 5.1 i nämnda direktiv mot bakgrund av artikel 169.1 och 169.2 a FEUF, jämförd med artikel 114.3 FEUF, kan således inte ifrågasättas på den grunden att det i denna bestämmelse inte föreskrivs att resenären ska informeras om sin uppsägningsrätt enligt artikel 12.2 i samma direktiv.

- 2) Artikel 12.2 i direktiv 2015/2302**

ska tolkas på följande sätt:

Nämnda bestämmelse utgör inte hinder för tillämpning av nationella processrättsliga bestämmelser – innehållande dispositionsprincipen och principen att domstolsavgöranden ska överensstämja med talan – enligt vilka den nationella domstolen, då ett paketreseavtal sagts upp i enlighet med rekvisiten i artikel 12.2 och då resenären väckt talan vid denna nationella domstol med yrkande om återbetalning av ett lägre belopp än det fulla återbetalningsbeloppet, inte ex officio får tillerkänna resenären full återbetalning; en förutsättning för detta är att dessa bestämmelser inte utesluter att nämnda domstol ex officio kan informera resenären om dennes rätt till

full återbetalning och göra det möjligt för resenären att vid domstolen göra gällande sin rätt till full återbetalning.

Underskrifter